

FOREDRAG HOLDT I ODENSE for Kulturnetværket i NOVEMBER 2004

KULTUR OG OVERSÆTTELSE

I løbet af de mere end 30 år hvor jeg har beskæftiget mig med oversættelse på et højere niveau, har jeg gentagne gange måttet erkende, at denne nye disciplin, ligesom alle andre, er præget af at folk generaliserer ud fra nogle meget personlige forudsætninger. De kan være bundet til tekster, til tid, til oversættelsesmedier, til lande, til politik.

Derfor vil jeg starte med at fortælle hvordan jeg kom ind i oversættelse.

Eftersom jeg er født af dansktalende forældre i Argentina, hvor mine lege- og skolekammerater talte spansk, måtte jeg som barn sommetider optræde som sproglig formidler mellem danskere og argentinere. Det var ikke alle danskere, der gad lære det lokale sprog.

Hjemkommet til Danmark blev det spanske ikke holdt i live, og selv om jeg tog det som bifag ved KU, lærte man - i hine tider - ikke at tale det på universitetet. Altså stod den på et selvfinansieret immersionophold. Det var i Francotiden, og jeg kom ind på det dengang meget prestigøse 'El Santa Cruz' i Valladolid, en af Francos højborge. Jeg begyndte at tale så godt jeg kunne med spanierne, og efter ti minutters samtale inviterede en af dem mig op på sit værelse. Han var absolut venlig, men han meddelte mig at jeg gjorde klogt i at pakke mine danske demokratiske ideer dybt ned i skuffen, for - ligesom han selv - var mindst 90% af kollegianerne francotilhængere. Det ville være åndssvagt af mig at fremture. Som sagt var tonen fredelig. Jeg skrev mig det bag øret og noterede mig så i stilhed hvordan et diktatur fungerede på andre måder. For det var jo bare dagligdag for de lokale.

Jeg lærte altså en masse om en ikke særligt rar politisk kultur og tilmed at tale godt spansk.

Da jeg kom hjem var der et møde med en spansk digter. Da vores officielle tolk havde fået forfald, faldt det i mit lod at tolke. Jeg begik et mindre fejltrin, da jeg korrigerede noget forkert han sagde. Men ellers takkede og berømmede digteren mig, mens jeg slet ikke kunne se, det var noget særligt.

En aften blev jeg ringet op af et hotel, hvor en spansk herre spurgte, om jeg ville tolke for ham næste dag - han skulle nok forklare mig, hvad det gik ud på. Han var direktør for en aluminiumsfabrik der skulle starte et par nye smelteovne og det bedste materiale til en opstart var naturligt kryolit. Det fandtes kun i Danmark, hvor vi jo udvandt det i Ivigtut i Grønland, og han havde brug for 25 ton. Så vi skulle forhandle med direktøren for Kryolitselskabet. Jeg fandt det helt fantastisk, at de to forretningsfolk ganske åbenlyst gav mig en masse oplysninger, som ikke måtte slippe igennem til modparten, udelukkende for at jeg kunne begrænse mig til det helt præcise budskab, der skulle formidles. Ved afslutningen udtrykte begge stor tilfredshed med mit arbejde. Spanieren og jeg gik ned til taxaen, hvor jeg forventede at han faldt sammen i gråd: han havde kun fået 2 ton. Men det gjorde han slet ikke: han jublede højt! Der fik jeg for alvor indblik i forretningskultur, forhandlingstaktik, LSP, og kulturmøder. Det var i midten af 1960erne

I 1973 - på et tidspunkt hvor DR1 havde monopol på fjernsynsdækningen i Danmark - blev jeg opmærksom på at nogle seere brugte tekstningerne som avanceret sprogundervisning. Derfor optog jeg en måneds tv-tekstning, og gennemgik den systematisk. Det blev til en aviskronik, der betød at måneder efter var DRs tekstninger kemisk rensset for fejl, en faglig artikel for engelsklærere i Danmark og endelig en international artikel i Babel. I de to sidste understregede jeg at kulturelle faktorer var ret væsentlige i tekstning og at tekstning ikke bare var et spørgsmål om ord, termer, idiomer og syntaks.

Og i 1974-75 var jeg ved Kommissionen i Bruxelles med henblik på at få den danske konferencetolkekabine op at stå, og da

jeg skulle rapportere om det, blev det gjort systematisk. Jeg fik et meget grundigt indblik i arbejdet for tolke, for oversættere og hvad deres brugere og arbejdsgivere mente om dem. Det gav viden om tolke og tolkning, kulturmøder, virksomhedskultur og brugerholdninger til oversættelsesarbejde.

Nu var jeg så for alvor opmærksom på området, og den første monografi var *Omkring sproglig transmission* (1978).

Som sagt er formålet med denne redegørelse ikke at gøre dette til et Oxfordmøde men at forklare, hvorfor mine synspunkter kan divergere fra hvad mange, der har baggrund i skriftlig oversættelse, mener.

Det jeg - med dette udgangspunkt - vil behandle i meget for-tættet form i det følgende er:

1. Afstanden mellem praktisk oversættelsesarbejde og akademiske betragtninger om det.
2. De store forskelle der meget tit har været mellem kildetekster og den grad af kulturtilpasning der finder udtryk på professionelt udarbejdede målsprogstekster.
3. Den store forskel der er mellem om man tager udgangspunkt i talt eller skriftlig oversættelse, altså tolkning og oversættelse.
4. At megen debat om oversættelse indtil i hvert fald 1970 og efter min mening den dag idag, hviler på et særdeles problematisk grundlag.

Vi vender os først mod praksis.

Nogle af de oversættelser, som man i fuldt alvor diskuterer med en moderne terminologi, er foretaget af folk med et ret mangelfuldt kendskab til kildesproget og derfor en noget vaklende opfattelse af, hvad kildesprogteksten udsagde.

Dernæst har de krav som oversættelsesopgaver har stillet oversætteren over for været meget forskellige. I Danmark var det

under Christian IV vi i 1634 fik den første statsansatte oversætter. Han skulle oversætte papirerne om lasten på skibene, der skulle betale Øresundstold ved Helsingør. Den blev dengang fastsat efter ladningens værdi. Men det var et stærkt begrænset varesortiment, der overhovedet gjorde turen ind i og ud fra Østersøområdet, så derfor behøver vi ikke blive dybt imponerede over at han efter sigende mestrede over ti sprog. Han kunne jo nøjes med at oversætte ordene og gengive tal.

Den slags oversættelser, der går på rent indhold - og jeg taler om ord og referencer - finder sted den dag i dag, tilmed i tilbageoversættelser. Det sker f. eks. inden for den farmaceutiske industri, hvor det er ret indlysende, at det kan være fatalt, hvis der er udeladt en ingrediens.

Modsat har oversættere - og dermed bevæger jeg mig til punkt 2 - sommetider været i helt andre situationer. Jeg vil referere den amerikanske nærøstenhistoriker, Bernard Lewis for følgende:

I slutningen af det 16. århundrede fik englænderne kontakt med det ottomanske rige. For ottomanerne var sultanen verdens hersker. Så da han skriver sit første brev til Dronning Elizabeth, siger han, at han er glad over, at hun nu bliver hans vasal og tilføjer, at han "håber hun fortsat vil følge hengivenhedens og loyalitetens vej." En italiener oversætter den tyrkiske tekst til italiensk og den engelske ambassadør lader det så oversætte til engelsk. Den italienske oversætter gengiver salutten som formelle hilsener mellem europæiske statsoverhoveder. Da Sultan Murad III giver tilladelse til den engelske handel, taler sultanen om at Elizabeth har "givet beviser på sin underdanighed og hengivenhed og udtryk for sin tjenstvillighed og loyalitet." Den italienske oversætter gengiver det som "sincera amicizia", altså 'oprigtigt venskab.'

Og det er jo også noget enhver sekretær får banket ind i hovedet, at det danske "Med venlig hilsen" udmærket kan svare til "Recibe un fuerte abrazo", eller "Veillez vous ..." alt efter hvem den er henvendt til.

Men det vedrører jo ikke bare hilseformer og breve.

I sin anmeldelse af *Medieval Translation Practices* som Peter Andersen har redigeret, bemærker ungarenen Albert Sándor at “medieval translators took greater freedom with texts, often continuing, extending, transforming, or commenting upon them.” Og den praksis fortsatte helt op til slutningen af det 18 århundrede. Det er der masser af grunde til, bl.a. at det var et fåtal, der kunne læse, endnu færre, der kunne fremmedsprog, og at ganske mange oversættelser blev foretaget i relay - dvs med en realisering på et andet forudliggende målsprog, osv. osv. Netop ved at benytte moderne begreber over for gammel praksis, fremkommer der så forvanskede historier. En af dem er god: Nemlig at franskmanden Etienne Dolelet, der i 1640 havde formuleret nogle retningslinier for en god oversættelse, blev brændt på bålet for en oversættelse. Det gjorde han ikke. Han blev dømt som kætter, fordi han i en Platondialog tilføjede et ”rien du tout” som afslutning på “et quand tu seras decedé, elle n’y pourra rien aussi, attendu que tu ne seras plus *rien du tout*.”

Og det er en praksis der fortsætter den dag i dag, selv om den er mindre synlig. I min studie af de danske oversættelser af Grimms eventyr over en periode på 170 år, kan man se, hvordan respekterede danske oversættere stille og fredeligt afliver overdreven sentimentalitet samt ikke mindst de religiøse strenge i eventyr.

Vi kan tage Snehvide, der findes i mere end 50 danske udgaver i perioden. Jeg har valgt oversættelser fra 1882 til 1970:

1. angiver at Snehvides mor ønsker en datter da hun ser sneen falde von Himmel.

2 viser at Snehvide befaler sig Gud i hånd i dværgenes hus.

3. markerer at den syvende dværg siger "Ei, du mein Gott".

4. at dværgene advarer mod stedmoderen med ordet ‘gottlos’

5. at da den skindøde Snehvide vågner op siger hun "Ach Gott, wo bin ich?". Og

6 markerer at den ‘gottlose’ stedmoder inviteres til brylluppet:

Tysk

	”Himmel”	”Gott”	Gott	gottlos	Gott	gottlos	
Sørensen	+	+	+	+	+	+	+
Daugaard	+	+	+	+	+	+	+
Ewald	+	+	+	+	onde	-	onde
Jerndorff-Jessen	+	-	+	+	+	+	ond
Æventyr (1923)	+	+	+	+	onde	-	onde
Gelsted	+	-	-	-	ond	-	onde
Kirk	+	-	-	-	onde	-	onde
Morsing	+	+	+	+	slemme	+	onde Heks
Rud	+	-	-	-	onde	+	onde
Hemmer Hansen	+	+	-	-	onde	-	djævelsk

Vi noterer os, at oversætternes henrykkelse over, at Snehvide er glad for at falde ned i en mands seng, bliver stedse mere behersket, at de aldeles ikke kan lide at dværgen nærmest takker Gud, da han antræffer en smuk pige i sin seng, og at begejstringen for at Gud, påkaldes da prinsen dukker op, også modereres. Endelig kan vi notere os, at ordet gudløs ikke forekommer dem relevant.

I ’Hans og Grete’ er det slående, at den samlede danske oversætterstand i 170 år har været enig om at man under ingen omstændigheder kan kalde det at spise lækre pandekager for “et vel-signet måltid”. Den tyske tekst lader Hans sige “Diese gesegnete Mahlzeit” da børnene efter 3 dage uden mad træffer på heksens hus.

Endelig skal man slet ikke se bort fra, at det er målsprogskulturerne, der faktisk normalt selv bestemmer, hvad der skal oversættes. Den danske oversætter og forlægger Susanne Vebel fortæller således, at hun ikke kunne få amerikanske forlæggere til at købe en bog om livet i Grønland for 100 år siden, fordi Spang-Olsens tegninger viste ældre eskimokvinder, der gik i bar overkrop inde i igloerne. Hun fortæller også, at japanske forlæggere mente at en anden bog, der havde illustrationer af de lyse nordiske nætter, ville være usælgelig på det japanske marked, fordi folk ganske enkelt ikke ville tro, himlen kunne se sådan ud om natten. I 1993 inter-

viewede jeg formanden for det kinesiske oversætterforbund, der indledningsvis troede jeg kom for at få at vide, hvad der var oversat fra dansk. Han diskede op med en række navne på forfattere, som jeg aldrig havde hørt om, indtil jeg genkendte Nexø Andersens navn, og der gik en prås op for mig - de var alle sammen gode arbejderforfattere, der først var blevet oversat til russisk og derfra til kinesisk. De eventyr der er kendt i Kina af H.C. Andersen er 'Den lille pige med svovlstikkerne', der jo gribende illustrerer fattigdom, "Kejserens nye klæder" der viser hvor tomt hele det kejserlige cirkus var, og 'Snedronningen', der jo også afslører hvor væmmelige disse royale personager er.

Det tredje problem er tale over for skrift. Tolkningens historie går i sagens natur tilbage til de første kontakter mellem folkeslag, der talte forskellige sprog. Skriftlig oversættelse går næppe mere end 6-7,000 år tilbage. Det er ikke noget under, for den forudsætter to skriftsprog samt to uddannelsessystemer, der kan uddanne folk der kan skrive, og mindst én person, der kan skrive på begge.

I tolkning er sjældent nogen, der antaster tolkens ret til at ændre faktorernes orden. Husker tolken et stykke henne i sin gengivelse noget, kan vedkommende vende tilbage og sige "jeg glemte at nævne, at vi taler om år 2004." I en moderne bedømmelse af en skriftlig oversættelse ville noget sådant være uhørt. Her følger faktorernes orden den rækkefølge, de har i kildeteksten.

Kigger vi på hvornår der bliver skrevet noget om tolkning overhovedet - og det selv om det er præskriptivt - er vi helt fremme ved 1950erne. Det er først efter 1990 at betegnelsen Interpreting Studies bruges. Tolkning har ikke haft nogen elitær bevågenhed. Det har i hovedsagen været arbejde for kvikke drenge og unge mænd. Det gjaldt til og med anden verdenskrig, hvorunder mange af den første generation af tolke inden for internationale organisationer trådte deres barnesko i professionen: de var soldater, eller børn i besatte lande, der måtte optræde som mellemmand mellem

de voksne. Det er igen først omkring 1990, nemlig i krigen i Jugoslavien, der for alvor også træder kvinder ind i dette erhverv.

Selve det faktum at oversættelse forudsætter civilisation og uddannelse har været en forudsætning for, at den er blevet taget meget alvorligt af eliten. Om det så har været på fornuftig og systematisk vis, er en sag der kan diskuteres.

Men den elitære karakter kan ikke overses. Oversættelse er blevet brugt i forbindelse med Guds ord.

Kristendommen er baseret på aramaiske udsagn - for det var det sprog, som Jesus talte. Buddhismen er baseret på skrifter, sutraer, skrevet på sanskrit. To af verdens mest indflydelsesrige religioner er altså udsprunget af andre kulturer end dem der bærer dem nu. Koranen er et kapitel for sig, for ifølge mange islamiske skriftkloge kan den ikke oversættes, og derfor skal børn i muslimske lande, som f.eks. Nigeria, lære den udenad på arabisk.

Hvad angår skønlitteraturen, det andet hovedomdrejningspunkt i skriftlig oversættelse, har jeg allerede nævnt at oversætternes holdning til den var, hvad vi nu ville kalde afslappet, helt op i slutningen af det 18 århundrede. Så sker der pludselig ændringer i holdningen. Der sker en internationalisering over en bred bank. Den amerikanske frihedsskrig og den franske revolution må forstås og absorberes. For et kort øjeblik i historisk perspektiv følges tolkning og oversættelse ad: Uafvidende har det europæiske aristokrati og øvre middelstand lært deres sønner fransk. Her ligger ved til et bål, som Napoleons tropper udnytter til at vinde Napoleons forbløffende hurtige sejre i Europa. Napoleons tropper traf overalt unge mænd, der gerne ville øve det fransk, de havde lært. At de så ved samme lejlighed fik skaffet franskmændene proviant og friske forsyninger på stedet og det uden stort logistisk besvær, var en anden sag. Nogle af dem dukkede så senere op ved Wienerkongressen som tolke og oversættere for deres land.

Og hermed kommer vi tættere på den problematiske debat om oversættelse:

Uddannelserne blev bedre, herunder også sprogundervisningen og det blev nødvendigt, i lærebøger - bl.a. i Danmark - at bruge meget udenlandsk materiale, fordi det var opdagelser der var gjort i andre lande. Det skulle jo også oversættes eller bearbejdes. Der blev stillet højere krav til ikke-litterær oversættelse.

Men det var vand mod de krav der pludselig blev stillet til litterær oversættelse under indflydelse fra Romantikken. Eftersom den digteriske inspiration var en art guddommelig besættelse, som en oversætter umuligt kunne have, blev oversætteren per automatik en underordnet tjener der kun kunne videregive en bleg afglans af kildeteksten.

Skolevæsenets brug af såkaldt oversættelse, som en slave af sprogindlæring styrkede dette forhold. En oversættelse var altid underordnet en kildetekst, en tjenerinde, der i skolen skulle vise, om eleverne kunne den korrekte grammatik, de rette leksikalske ækvivalenter - dem læreren kunne checke i sine ordbøger.

Den holdning gjaldt latin, den gjaldt senere fransk, så tysk, og selv da jeg var i gymnasiet, engelsk.

En konsekvens af denne holdning er, at der, helt op til i dag, bliver sat lighedstegn mellem den elev der er dygtig til fremmedsprog og en god oversætter. Takket være det forhold at lærere hæfter sig ved de sproglige udtryk og taler om ord, om grammatik og ordforråd, er det uhyre vanskeligt at argumentere for at kulturel kompetence, at indseende med kildesprogskulturen og målsprogskulturen er vigtige for en adækvat gengivelse af et budskab.

Hertil kommer så at lingvister er opfostret med at søge dybere ligheder mellem den sproglige overflades uligheder. Det går tilbage til von Humbolt og Rasmus Rask. Betagelsen af sprogets finurligheder findes hos russiske formalister, Pragskolen, Københavnerskolen, hist og her, indrømmet med ekskurser ind over, at der er forskel på sprogs udtryk for referenter. Jeg kan tage Louis Hjelmslevs sammenligning af 'brænde', 'træ', 'skov', med tysk 'Baum', 'Holz', 'Wald' og fransk 'bois' 'foret' som et eksempel. Men det overordnede er trods alt sproget. Så sent som 1960, disku-

terer Catford, hvordan man gengiver idiomer ud fra rent lingvistiske kriterier.

Kulturaspektet har ikke fået opmærksomhed fra den såkaldte teoretiske side. Det skyldes, dels at der ikke er skelnet mellem fremmedsprogskompetence og oversættelseskompetence. Dels at lingvistikken rent videnskabeligt har stået stærkt.

Slutbemærkninger

Men som sagt har kulturen altid været der i oversættelsens praksis. Den dukker op, selv om det kræver lidt omhu at se det, i det første værk som jeg anser for at være et forsøg på en systematisk og videnskabelig tilgang til oversættelse, nemlig Eugene Nida's 'Toward a Science of Translating' (1964). Her er Nida inde på at der er problem med en adækvat gengivelse af kulturbundne fænomener i bibeloversættelse. For hans emne er bibeloversættelse. Han er selv ingeniøruddannet, og hovedudgangspunktet er oversættelser af biblen til eksotiske sprog, i missionsøjemed. Dvs. at selv de latinske og græske relayoversættelser ikke er i centrum i oversættelsesøjeblikket.

Næste vigtige skridt er i Tyskland hvor Skopos og funktionalistiske skoler, præget af navne som Katharina Reiss, Hans Vermeer, og Christiane Nord, i 1970erne og 80erne understreger vigtigheden af, at oversætteren er i kontakt med ordregiver og forstår sin rolle, som en der skal rette det sproglige budskab mod publikum. De haster alle med at forsikre, at dette ikke gælder litteratur. De taler hovedsageligt om produkter. Jamen, hvad er det, vi har fat i her? Tyskland er Europas økonomiske lokomotiv. Der skal eksporteres. Det er tyske oversættere, der skal oversætte brugsanvisninger m.v. fordi der er ikke tilstrækkeligt med oversættere i udlandet, der kan tysk. Hvad er det, de tyske oversættere skal lære? De skal lære at forklare deres ordregivere, at man ikke altid skal brug tysk 'Gründlichkeit', hvis de vil sælge deres produkter.

Men kultur, sprog, ordforråd, grammatik, udtryksmåder og måder at kommunikere på er kulturbundne. Man kan ikke skille dem ad. Kultur gennemsyrrer alt, hvad vi siger. Den danske opfat-

telse af ordene 'brænde', 'træ', 'skov' hænger sammen med det danske landskab. Jeg nævnte brødrene Grimm. På tysk er alle hovedpersoner udstyret med en diminutivendelse der gør dem til intetkønsvæsner. Ulven i 'Rødhætte' er en 'den' i de fleste danske oversættelser - men den er en 'han' på svensk. Geden i 'Geden med de syv kid' var en 'den' i danske oversættelser indtil Anine Rud omsider i 1970 afskaffede intetkønnet på dansk og fastslog at en mor var hunkøn. Svensk, engelsk, tysk, spansk, og fransk kan ikke skelne mellem en farfar og en farmor. Derimod skelner kinesisk ligeså fint som dansk - ja endnu finere - mellem personer i familieforhold og i sociale positioner. Og i øvrigt er det gået tilbage for dansk. Jeg opdagede for tre dage siden, at vi så sent som 1930 havde en 'sønnesønnesøn'.

Hvorfor tror mange akademikere kultur først er dukket op i oversættelsesvidenskaben omkring 1980? Jeg tror, jeg har antydnet det:

Det er dels fordi fremmedsprogsindlæring har fået lov at overskygge oversættelsens praksis.

Dels fordi de fleste oversættelser til omkring 1970 faktisk har været af tekster med kulturelt indhold og derfor har været indiskutabelt elitært og derfor været noget "alle dannede mennesker vidste". Dette har paradoksalt nok har skygget for en bevidstgørelse af kulturelle forhold - de skal ud af den skygge, som lingvistikken har kastet over dem. Vi må lære at tage kulturfællesskab for mindre givet. Det er den øgede internationale samhandel især EU, der gør forskellen for Europas vedkommende.

Dertil kommer så det forhold, at de litterære discipliner på universiteterne får åndenød. Der er noget erkendelsesmæssigt helt forkert i at studere sammenlignende litteratur, når det man sammenligner er danske eller engelske oversættelser af internationale klassikere. Der er mange folk fra sammenlignende litteratur, der vender blikket mod oversættelse og bliver opmærksom på de kulturforskelle, som der er mellem en kildetekst og en måltekst, også når man ikke tager højde for at en oversættelse er en slags forstenet tolkning.

Det er denne øgede bevidsthed, der gør at jeg har fået stanget emnet 'Kultur og oversættelse' ud. Jeg håber, at jeg ikke bare har givet et indblik i, hvor kompliceret det er bare at forsøge at rede nogle af trådene ud. Men også antydning, hvor mange andre tråde, der er i spindet mellem kultur og oversættelse, og som der stadig kan kastes lys over.

SKRIFT OVER FOR TALE

**Tolkning
de første sprog møder**

**Oversættelse:
to kulturer med skriftsprog, med folk der kan læse og med en mellemmand der kan begge sprog.**

Forskel:

Tolkning (kilde): a, b, c, d, e, f

mål: a, c, d, f, e, b

Oversættelse (kilde): a, b, c, d, e, f

mål: a, b, c, d, e, f

Tolkning: groft sagt: børn og tilfælde til 1950

Oversættelse er elitær og iøvrigt til ca. 1800 oftest i relay inden for litteratur.

(Biblen, Buddhismen, Koranen)

c. 1800 Den amerikanske frihedskrig. Den franske revolution. Napoleonskrigene.

Behov for ikke-fiktionsoversættere

Romantikken og litterær oversættelse

Skolevæsenets brug af oversættelse

Lingvistikken

KULTUR OG OVERSÆTTELSE

Eugene Nida. Toward a Science of Translating (1964)

Bibeloversættelser i missionsøjemed til eksotiske sprog

Skopostheorie + Functionalism (Katharina Reiss (1971; 1976), Hans Vermeer (1982), Christiane Nord (1988)).

Tysk industri og eksport

sprog og kultur,

ex. brænde

the - der/die/dass - el/la - le/la - den/det

familieforhold

SLUTNING

**Sprogindlæring har domineret
Internationalisering (især EU siden 1970)
Comp. lit får vanskeligheder**

International localisation of a text on fitness training

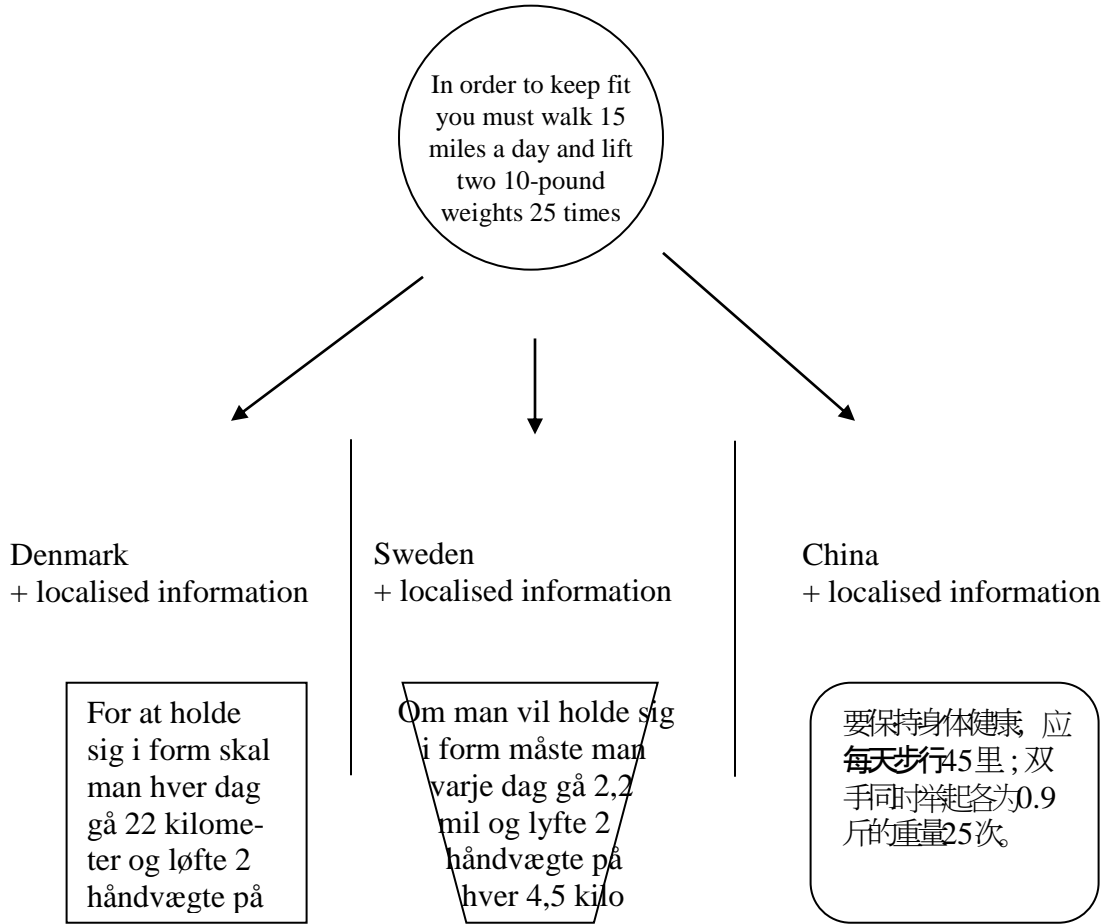

Illustration 1

Culture A
Language A

She walked
along the road
and looked at
people

A TEXT

Illustration 2

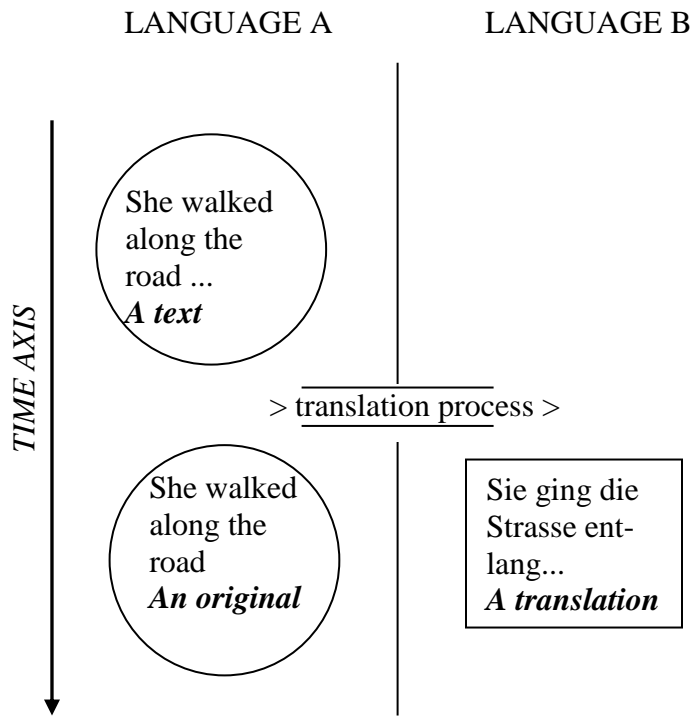

Illustration 3

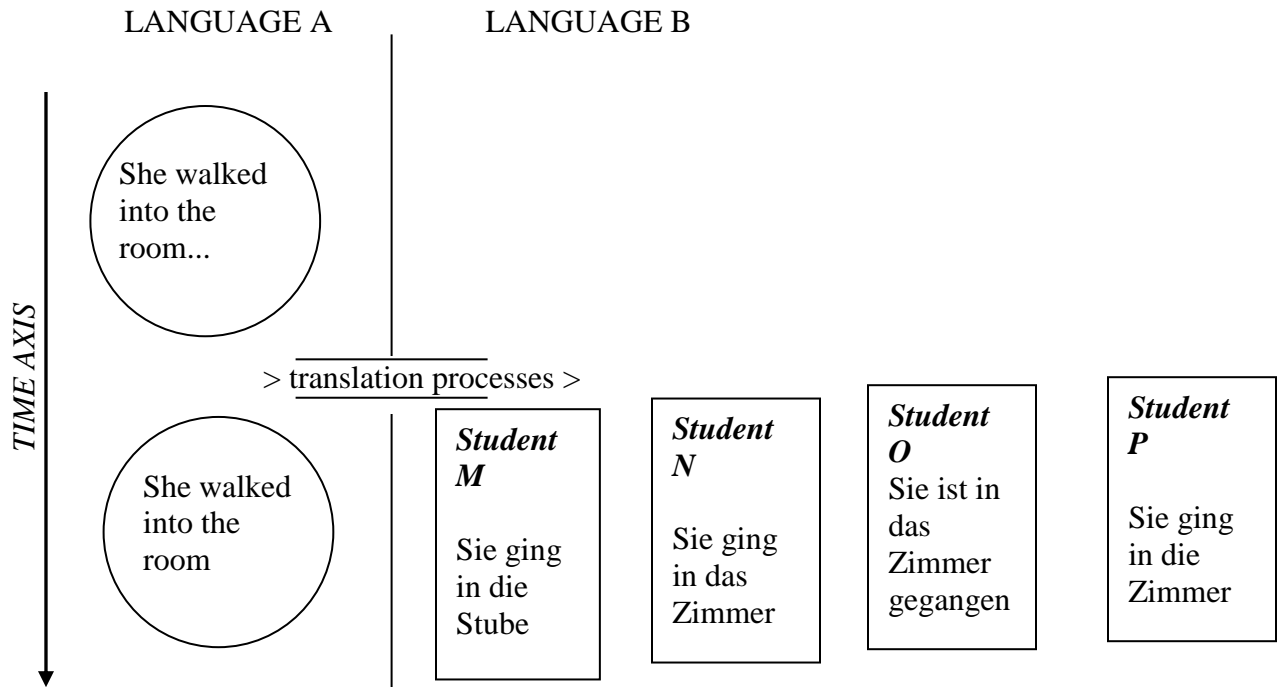

Illustration 4

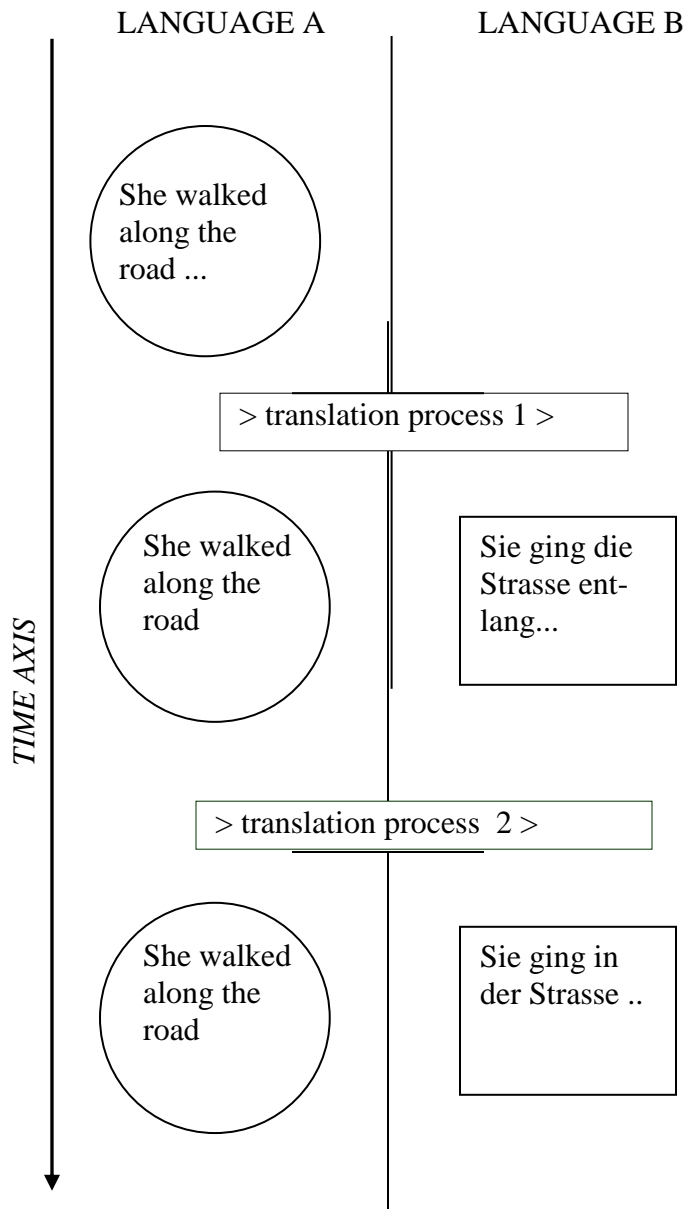

Illustration 5

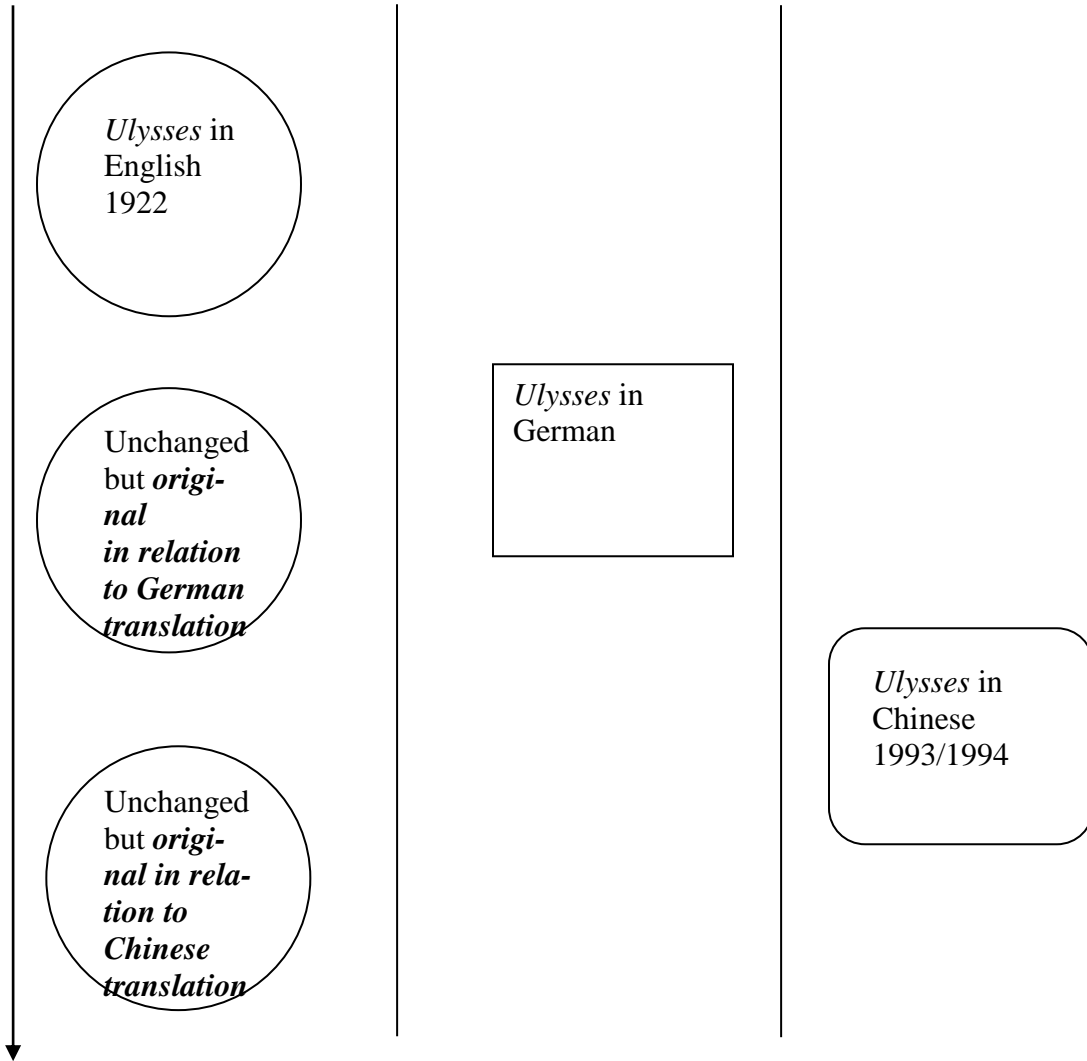

Illustration 6

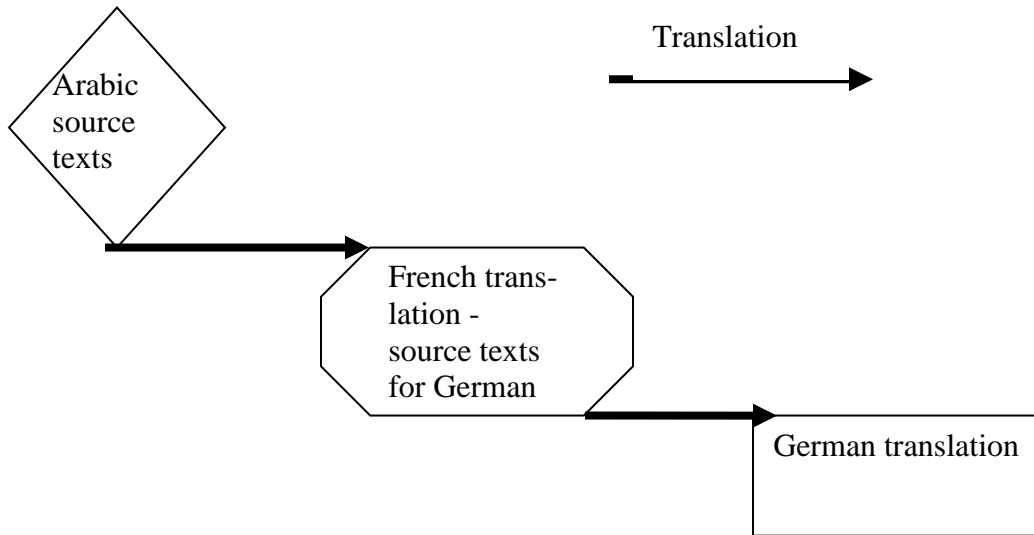

Illustration 7

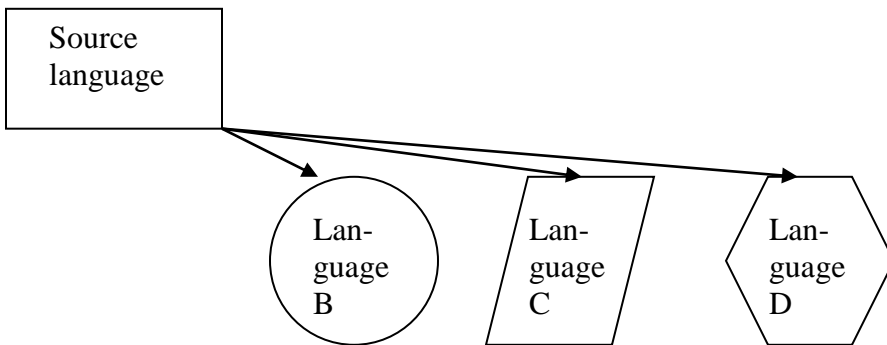
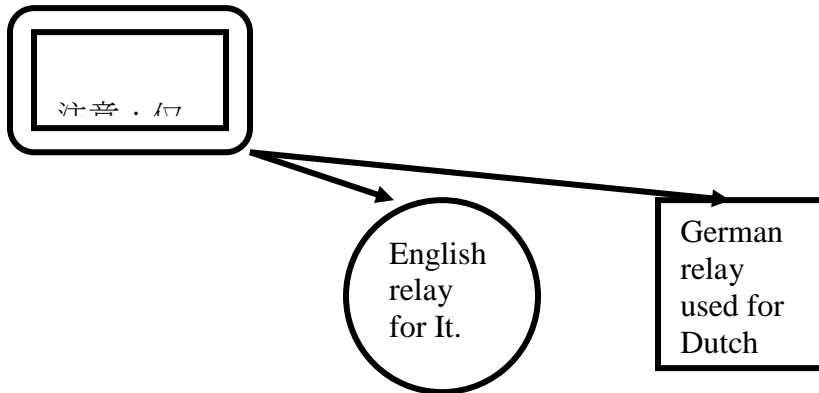

Illustration 8

注意：仅在适当监护下使用。

English:

“Use only under competent supervision”. > Italian, Danish, and Serbian?

German:

“Nur unter Aufsicht von Erwachsenen zu benutzen” > To be used only in the presence of/under the supervision of adults” > Dutch, Spanish, Portuguese, Norwegian, and Swedish.

Tysk

	"Himmel"	"Gott"	Gott	gottlos	Gott	gottlos
Sørensen	+	+	+	+	+	+
Daugaard	+	+	+	+	+	+
Ewald	+	+	+	onde	-	onde
Jerndorff-Jessen	+	-	+	+	+	ond
Æventyr (1923)	+	+	+	onde	-	onde
Gelsted	+	-	-	ond	-	onde
Kirk	+	-	-	onde	-	onde
Morsing	+	+	+	slemme	+	onde Heks
Rud	+	-	-	onde	+	onde
Hemmer Hansen	+	+	-	onde	-	djævelsk